

Raportowanie zintegrowane w badaniach naukowych – analiza bibliometryczna

Ewa Różańska, Łukasz Matuszak*

Streszczenie: *Cel* – Ocena koncepcji raportowania zintegrowanego jako nowego obszaru badań naukowych w rachunkowości przy wykorzystaniu analizy bibliometrycznej publikacji naukowych indeksowanych w bazie Web of Science w latach 1945–2017.

Metodologia badania – W ramach metody bibliometrycznej przeprowadzono analizę liczby publikacji oraz liczby cytowań posiłkując się programem HistCite, który jest narzędziem dedykowanym do tego typu analiz.

Wynik – Analiza pozwoliła ocenić jaka jest aktywność badawcza oraz na jakim etapie rozwoju znajdują się badania w obszarze raportowania zintegrowanego, a także zidentyfikować publikacje mające kluczowe znaczenie dla tego obszaru badań. Wyniki analizy bibliometrycznej potwierdzają tezę, że raportowanie zintegrowane jest nowym i bardzo intensywnie rozwijającym się obszarem badawczym rachunkowości.

Oryginalność/wartość – Przeprowadzone badanie dotyczące raportowania zintegrowanego w oparciu o zaprezentowaną metodologię jest, wedle najlepszej wiedzy autorów, pierwszym w Polsce tego typu badaniem. W założeniu autorów zastosowanie rygoru metodycznego w badaniu literaturowym w obszarze raportowania zintegrowanego wpływa na jakość wniosków, a dalej ma się przyczynić do poprawności stawianych hipotez czy interpretacji badań empirycznych podejmowanych w tym obszarze. Ograniczeniem badania jest między innymi zawężenie zbioru publikacji, będącego przedmiotem analizy do jednej bazy danych.

Słowa kluczowe: raportowanie zintegrowane, sprawozdawczość zintegrowana, sprawozdawczość korporacyjna, analiza bibliometryczna, HistCite

Wprowadzenie

Od początku XXI wieku obserwuje się rozwój różnych koncepcji sprawozdawczości przedsiębiorstwa, określanej mianem raportowania korporacyjnego. W obecnym stadium ewolucji sprawozdawczości coraz większego znaczenia nabiera innowacyjna koncepcja, jaką jest raportowanie zintegrowane (IR – *integrated reporting*). Zakłada ona komunikowanie tego, jak przyjęte przez przedsiębiorstwo strategia, ład korporacyjny, a także osiągnięte wyniki działalności i perspektywy rozwoju prowadzą do tworzenia wartości.

W kształtowaniu się tej koncepcji można wyróżnić cztery, już rozpoczęte, stale trwające i nachodzące na siebie fazy. Raportowanie zintegrowane napędzane przez siły rynkowe najpierw zaistniało w praktyce gospodarczej. Początki tej fazy nazywanej „eksperymento-

* dr Ewa Różańska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, e-mail: ewa.rozanska@ue.poznan.pl; dr Łukasz Matuszak, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, e-mail: lukasz.matuszak@ue.poznan.pl.

waniem firm” kojarzone są z wysiłkami firm takich jak Novozymes (2002), Natura (2002) czy Novo Nordisk (2004), które sporządziły pierwsze raporty zintegrowane. Drugi etap określany mianem „komentarzy ekspertów” to debata rozpoczęta w 2005 roku, a podjęta przez konsultantów, naukowców i innych ekspertów w celu ustalenia podstawowych założeń raportowania zintegrowanego na podstawie obserwacji praktyk korporacyjnych. Początek trzeciej fazy, tzw. „kodyfikacji” miał miejsce w 2011 roku, w którym organizacja International Integrated Reporting Committee (IIRC) przy udziale przedstawicieli księgowych, inwestorów i przedsiębiorstw rozpoczęła prace nad opracowaniem standardów raportowania zintegrowanego. Dotychczasowym osiągnięciem tej fazy są opublikowane w 2013 roku Ramy Raportowania Zintegrowanego (The International <IR> Framework). Ostatnia, czwarta faza, nazywana „instytucjonalizacją” wiąże się z wywieraniem wpływu na środowiska regulacyjne i rynkowe, tak aby bardziej sprzyjały praktyce raportowania zintegrowanego. Za istotne dokonanie tej fazy należy uznać opracowanie dyrektywy Unii Europejskiej (2014) w sprawie informacji niefinansowych (Eccles, Krzus, Ribot, 2015, s. 8–9).

W opinii autorów rozwijająca się koncepcja raportowania zintegrowanego jest również rozległym polem do badań naukowych osadzonych między innymi w normatywnej teorii rachunkowości, zmierzających do udoskonalania krystalizującej się koncepcji, jak również wspierania jej dalszego rozwoju. Skłania to do postawienia fundamentalnego pytania, jak przebiega rozwój idei raportowania zintegrowanego w publikacjach naukowych?

Celem artykułu jest zatem ocena koncepcji raportowania zintegrowanego jako nowego obszaru badań naukowych w rachunkowości przy wykorzystaniu analizy bibliometrycznej publikacji naukowych indeksowanych w bazie Web of Science w latach 1945–2017. Przeprowadzona analiza ma pozwolić ocenić jaka jest aktywność badawcza oraz na jakim etapie rozwoju znajdują się badania w obszarze raportowania zintegrowanego, a także zidentyfikować publikacje mające kluczowe znaczenie dla tego obszaru badań.

Do ustalenia wyników badania wykorzystano metodę analizy trendu w zakresie liczby publikacji oraz metodę analizy cytowań. Posiłkowano się również oprogramowaniem HistCite oraz narzędziami analizy danych dostępnymi w bazie Web of Science.

W części pierwszej artykułu wyjaśniono sposób pozyskania danych oraz metodologię badania. Druga część poświęcona została prezentacji wyników analizy bibliometrycznej. Natomiast w ostatniej części zamieszczono wnioski z przeprowadzonej analizy.

1. Dane i metodyka badania

Termin „bibliometria” definiowany jest jako „badanie stanu ilościowego i tendencji rozwoju piśmiennictwa metodą statystyczną na podstawie opisów bibliograficznych lub statystyki wydawnictw” (*Słownik*, 1979, s. 30). Zastosowanie bibliometrii do analizy publikacji naukowych może dostarczyć informacji dotyczących między innymi rozwoju danego obszaru badawczego. Podstawową techniką bibliometryczną jest analiza cytowań, która odwołuje się do związków merytorycznych pomiędzy publikacjami. Za pracę cytowaną uznaje się

publikację, na którą powołują się inni badacze. Fakt cytowania innej publikacji można interpretować jako oparcie się na jej treści, czyli pośredni transfer wiedzy. Głównym celem analizy cytowań jest identyfikacja najważniejszych publikacji, ich autorów lub czasopism w danym obszarze badawczym. W analizie cytowań zakłada, iż większa liczba cytowań jest powiązana z wyższą jakością oraz doniosłością naukową¹.

Lokalna baza danych została utworzona z bazy Thomson Reuters Web of Science w dniu 24 lutego 2017 roku. Uwzględniono następujące indeksy: SCI-EXPANDED, SSCI, CPCI-S, CPCI-SSH. Wyszukiwana fraza brzmiała: „integrated reporting”. Następnie uzyskane wyniki ograniczono ze względu na typ dokumentu oraz kategorię, a mianowicie: Document types: Articles, Proceedings; Web of Science Categories: Business, Management, Business Finance, Environmental studies, Ethics, Economic, Social sciences interdisciplinary, Environmental sciences. Zakres czasowy wyszukiwania obejmował lata 1945-2017. Po dokonanej filtracji uzyskano 92 pozycje literaturowe. W wyniku pogłębionej analizy odrzucono 1 publikację z roku 2000, która nie dotyczyła analizowanego obszaru badawczego. Ostatecznie w bazie lokalnej znalazło się 91 publikacji. Tak określona baza lokalna została następnie poddana analizie przy wykorzystaniu oprogramowania HistCite².

2. Wyniki analizy

Podstawowe statystyki analizy bibliometrycznej dotyczące stworzonej bazy lokalnej, obejmującej 91 publikacji, zaprezentowano w tabeli 1. Relacja liczby autorów do liczby publikacji wynosi 1,7 co oznacza, że przeciętnie każda publikacja ma prawie dwóch autorów. Podobnie, relacja liczby publikacji do liczby czasopism, w których zostały opublikowane artykuły wynosi 1,7 (średnio prawie dwie publikacje zostały opublikowane w jednym czasopiśmie), co wskazuje na ich znaczne rozproszenie w obrębie publikatorów. Zebrane publikacje powoływały się łącznie na 3434 pozycje bibliograficzne, czyli każda publikacja powoływała się średnio na 38 pozycji bibliograficznych. Analizowane publikacje cytowane były 75 razy w ramach stworzonej na potrzeby badania bazy lokalnej i aż 425 razy w całej bazie Web of Science.

Pierwsza publikacja, która w tytule, abstrakcie lub słowach kluczowych miała określenie „integrated reporting” została opublikowana w 2006 roku w książce *Sustainability Accounting and Reporting*. C.H. Daub i Y. Karlsson w rozdziale zatytułowanym *Corporate sustainability reporting – Evidence from the First Swiss Benchmark Survey (2006)* stwierdzają, że raportowanie zintegrowane jest stosunkowo nowym zjawiskiem w praktyce firm, ale należy przyjąć, że ta forma raportowania zastąpi w przyszłości oddzielne raporty środowiskowe i społeczne. Jednak na ożywienie badawcze, w tym obszarze trzeba było długo czekać. Dwie

¹ Należy zauważyć, że założenie to nie zawsze jest prawdziwe, gdyż nie uwzględnia ono „mody” w cytowaniach, zwyczajów panujących w różnych środowiskach naukowych czy też cytowań krytycznych.

² HistCite jest niszowym narzędziem, dedykowanym dla produktów firmy Thomson Reuters, który pozwala na generowanie prostych zestawień i graficznych prezentacji cytowań publikacji w wybranych okresach historycznych (Klincewicz, Żemigala, Mijał, 2012), a zatem ułatwia przedstawienie ewolucji danego nurtu badawczego.

początkowe fazy kształtowania się koncepcji raportowania zintegrowanego, tzw. „eksperymentowanie firm” i „komentarze ekspertów” nie były jeszcze wystarczająco mocnym bodźcem do podejmowania aktywności naukowej w zakresie raportowania zintegrowanego. Do 2011 roku zainteresowanie badaczy raportowaniem zintegrowanym było niewielkie – w roku 2011 opublikowano tylko dwie prace naukowe. Gwałtowny wzrost liczby publikacji przyniosły dopiero lata 2012–2013, w których powstało łącznie 16 artykułów naukowych. Można przypuszczać, iż impulsem do tych wzmożonych prac badawczych był początek fazy „kodyfikacji” zwieńczonej opracowaniem Ram Zintegrowanego Raportowania. Kolejne zwiększenie się zainteresowania problematyką raportowania zintegrowanego przypada na lata 2014–2015, w których to liczba publikowanych prac dotyczących tej tematyki wzrosła ponad trzykrotnie w porównaniu do lat 2012–2013. Może to wynikać z rozpoczęcia się procesu instytucjonalizacji, a w szczególności wprowadzenia dyrektywy Unii Europejskiej w sprawie informacji niefinansowych. W ostatnim roku analizy liczba publikacji utrzymała się na niemal równie wysokim poziomie, co w latach poprzednich. Wskazuje to na to, że badania nad raportowaniem zintegrowanym stają się obecnie ważnym i coraz popularniejszym przedmiotem badań w rachunkowości. W opinii autorów postępujący proces instytucjonalizacji, a zwłaszcza wdrażanie uregulowań dyrektywy przez poszczególne kraje członkowskie, będzie przyczyniał się do dalszego wzrostu zainteresowania badaczy tym obszarem. Czas jednak pokaże, jakie będą rzeczywiste trendy dotyczące idei raportowania zintegrowanego w publikacjach naukowych.

Tabela 1

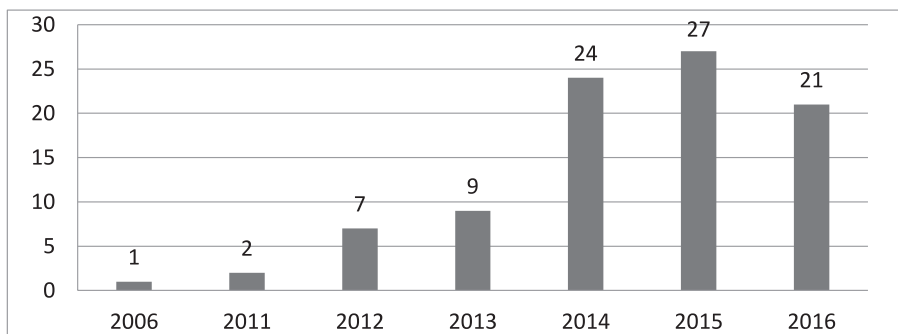
Główne wskaźniki bibliometryczne w bazie lokalnej

Analizowane lata: 1945–2017	Liczba publikacji: 91
Liczba autorów: 158	Liczba czasopism: 53
Liczba języków artykułów: 4	Liczba instytucji: 93
Liczba krajów: 28	Liczba pozycji bibliograficznych: 3434
Liczba lokalnych cytowań: 75	Liczba globalnych cytowań: 425

Źródło: opracowanie własne na podstawie stworzonej lokalnej bazy publikacji.

Wkład poszczególnych badaczy w rozwój koncepcji raportowania zintegrowanego można ocenić, przyjmując za kryterium liczbę cytowani ich publikacji w stworzonej bazie. W tym celu autorzy określili najpierw rozkład naukowej produktywności badaczy (tab. 2), a następnie zaprezentowali listę 15 najczęściej cytowanych badaczy (tab. 3).

Analiza wykazała, że większość badaczy (81%) opublikowało w analizowanym okresie tylko 1 artykuł, natomiast pozostali (19%) opublikowali od 2 do 5 artykułów. Powyższe ustalenia są zgodne z prawem produktywności naukowej stworzonym przez Alfreda J. Lotkę (1926). Według tak zwanego prawa Lotki (prawa odwrotności kwadratu produktywności) liczba autorów wytwarzających n artykułów jest proporcjonalna do $1/n^2$, czyli niewielka liczba autorów publikuje dużo, podczas gdy większość ma małą liczbę publikacji.

Rysunek 1. Liczba publikacji dotyczących zintegrowanego raportowania w latach 1945–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie stworzonej lokalnej bazy publikacji.

Najczęściej cytowanymi autorami są C. Higgins oraz W. Stubbs, z których każdy ma w bazie lokalnej dwa artykuły i jedenaście lokalnych cytowań. Na drugim miejscu ex aequo znaleźli się M. Cheng, P. Conradie, W. Green, N. Konishi oraz A. Romi, którzy mogą pochwalić się jedną publikacją i ośmioma cytowaniami w bazie lokalnej.

Tabela 2

Liczba publikacji napisanych przez poszczególnych autorów w obszarze raportowania zintegrowanego

Liczba autorów	Liczba publikacji danego autora	Udział w łącznej liczbie autorów (%)
128	1	81
25	2	15,8
1	3	0,6
3	4	1,9
1	5	0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie stworzonej lokalnej bazy publikacji.

Tabela 3

Klasyfikacja autorów o największej liczbie cytowań lokalnych

Klasyfikacja	Autor	Liczba lokalnych cytowań (LCS)	Liczba publikacji autora (N)	LCS / N
1	2	3	4	5
1	Higgins C.	11	2	5,5
2	Stubbs W.	11	2	5,5
3	Cheng M.	8	1	8

1	2	3	4	5
4	Conradie P.	8	1	8
5	Green W.	8	1	8
6	Konishi N.	8	1	8
7	Romi A.	8	1	8
8	Adams S.	7	1	7
9	Flower J.	7	1	7
10	Simnett R.	7	1	7
11	Haller A.	6	1	6
12	van Staden C.	6	1	6
13	Adams C.A.	5	2	2,5
14	Dillard J.	5	2	2,5
15	Brown J.	5	1	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie stworzonej lokalnej bazy publikacji.

W celu określenia znaczenia danej publikacji dla rozwoju obszaru badawczego, autorzy sporządzili ranking najczęściej cytowanych publikacji z zakresu raportowania zintegrowanego (tabela 4). Publikacją najbardziej znaczącą dla rozwoju badań nad koncepcją raportowania zintegrowanego okazał się artykuł autorstwa M. Cheng, W. Green, P. Conradie, N. Konishi i A. Romi *The International Integrated Reporting Framework: Key Issues and Future Research Opportunities* opublikowany na łamach „Journal of International Financial Management & Accounting” w 2014 roku. W artykule przedstawiono koncepcję zintegrowanej sprawozdawczości opisaną przez Międzynarodową Radę ds. Sprawozdawczości Zintegrowanej (IIRC – *International Integrated Reporting Council*) oraz jej ewolucję w okresie 2010–2013, czyli od powstania projektu standardu do opracowania Ram Koncepcyjnych Zintegrowanego Raportowania. W artykule przedstawiono również szereg potencjalnych zagadnień badawczych związanych z rozwojem i wdrażaniem koncepcji raportowania zintegrowanego.

Tabela 4

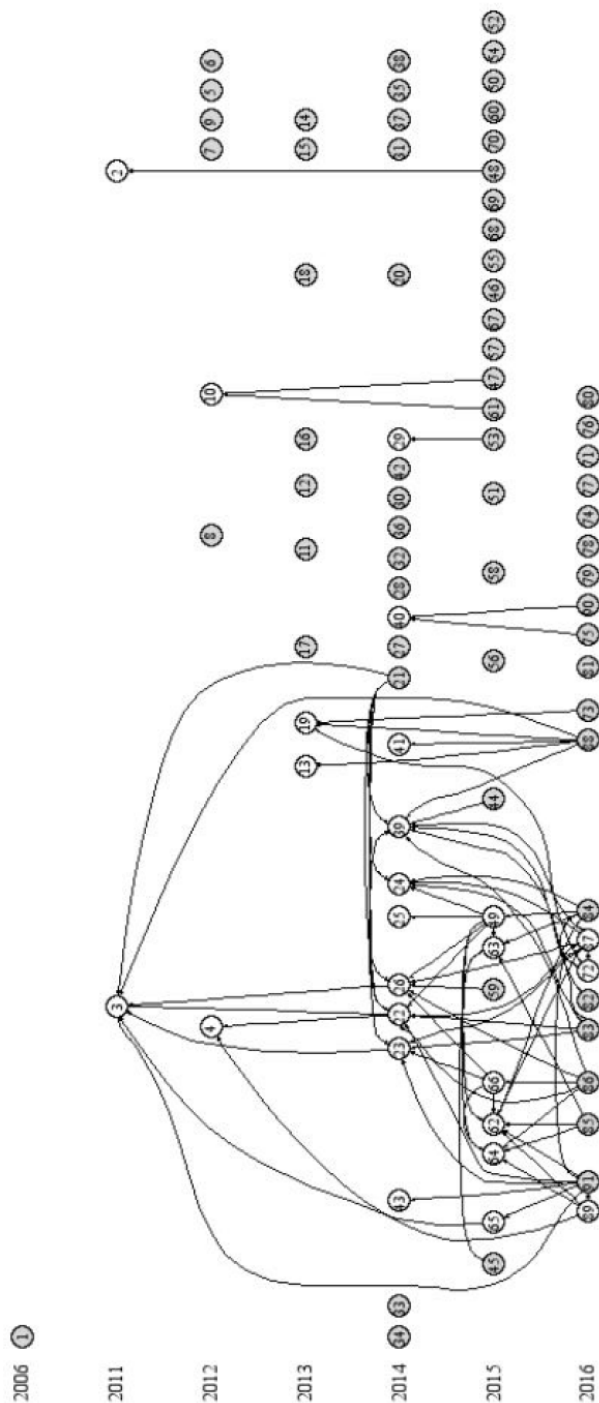
Klasyfikacja publikacji w bazie lokalnej o największej liczbie cytowań

Autor publikacji	Tytuł publikacji	Miejsce publikacji	LCS
1	2	3	4
Cheng M., Green W., Conradie P., Konishi N., Romi A.	<i>The International Integrated Reporting Framework: Key Issues and Future Research Opportunities</i>	Journal of International Financial Management & Accounting	8
Adams S., Simnett R.	<i>Integrated Reporting: An Opportunity for Australia's Not-for-Profit Sector</i>	Australian Accounting Review	7

1	2	3	4
Flower J.	<i>The International Integrated Reporting Council: A Story of failure</i>	Critical Perspectives on Accounting	7
Stubbs W., Higgins C.	<i>Integrated Reporting and Internal Mechanisms of Change</i>	Accounting Auditing & Accountability Journal	6
Haller A., van Staden C.	<i>The Value-added Statement – An Appropriate Instrument for Integrated Reporting</i>	Accounting Auditing & Accountability Journal	6
Higgins C., Stubbs W., Love T.	<i>Walking the Talk(s): Organisational Narratives of Integrated Reporting</i>	Accounting Auditing & Accountability Journal	5
Brown J., Dillard J.	<i>Integrated Reporting: On the Need for Broadening out and Opening up</i>	Accounting Auditing & Accountability Journal	5
Adams C.A.	<i>The International Integrated Reporting Council: A Call to Action</i>	Critical Perspectives on Accounting	5
Thomson I.	<i>„But Does Sustainability Need Capitalism or an Integrated Report’ A Commentary on „The International Integrated Reporting Council: A Story of Failure’ by Flower, J.</i>	Critical Perspectives on Accounting	4
Beattie V., Smith S.J.	<i>Value Creation and Business Models: Refocusing the Intellectual Capital Debate</i>	British Accounting Review	3
Burritt R.L.	<i>Environmental Performance Accountability: Planet, People, Profits</i>	Accounting Auditing & Accountability Journal	2
Ballou B., Casey R.J., Grenier J.H., Heitger D.L.	<i>Exploring the Strategic Integration of Sustainability Initiatives: Opportunities for Accounting Research</i>	Accounting Horizons	2
Rensburg R., Botha E.	<i>Is Integrated Reporting the Silver Bullet of Financial Communication? A Stakeholder Perspective from South Africa</i>	Public Relations Review	2
Rowbottom N., Locke J.	<i>The Emergence of < IR ></i>	Accounting and Business Research	2
Rizescu G., Andone II.	<i>A Solution For Integrated Reporting in Organizations</i>	Proceedings of The IVth International Conference On Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration – Geba 2010	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie stworzonej lokalnej bazy publikacji.

Poza identyfikacją najczęściej cytowanych publikacji, autorzy ustalili również sieć wzajemnych cytowań między publikacjami w bazie lokalnej, przy pomocy narzędzia wizualizacyjnego jakim jest histograf (rys. 2). Na osi pionowej widoczne są lata publikacji zaś na osi poziomej węzłowe punkty sieci cytowań (koła na histografie) oznaczające konkretną publikację. Histograf sporządzono w oparciu o 50 publikacji z bazy lokalnej o największej liczbie cytowań. Linie zakończone strzałkami łączą poszczególne punkty węzłowe i wskazują zależności między publikacjami, tj. od publikacji późniejszej (cytującej) do publikacji wcześniejszej (cytowanej). Analizując histograf można stwierdzić, że właściwy początek badań w obszarze raportowania zintegrowanego przypada na rok 2011, gdyż publikacja z roku 2006 nie jest powiązana siecią cytowań z pozostałymi artykułami i tym samym nie odgrywa znaczącej roli w rozwoju tego obszaru badawczego. Artykuł S. Adamsa i R. Simnetta (węzeł 3) jako pierwszy wnosi pewną

Rysunek 2. Historiogram dla 91 publikacji z bazy lokalnej ze względu na liczbę cytowań

Źródło: opracowanie własne na podstawie stworzonej lokalnej bazy publikacji.

bazę teoretyczną, do której odwołują się nawet najnowsze prace z zakresu raportowania zintegrowanego. Najważniejszym okresem dla rozwoju raportowania zintegrowanego jako obszaru badawczego rachunkowości były lata 2014–2015. W roku 2014 ukazały się prace M. Cheng, W. Green, P. Conradie, N. Konishi i A. Romi (węzeł 39), C. Higginsa, W. Stubbsa i T. Love (węzeł 23), W. Stubbsa i C. Higginsa (węzeł 22), J. Browna i J. Dillarda (węzeł 24) oraz A. Hallera i C. van Stadena (węzeł 26), które już kilkakrotnie były przywoływane w późniejszych publikacjach. Również w roku 2015 można zauważyć prace stosunkowo licznie cytowane (zważywszy na niedługi czas od ich wprowadzenia do bazy), chodzi o publikacje J. Flowera (węzeł 62), I. Thomsona (węzeł 63) oraz C.A. Adamsa (węzeł 64).

Syntetyczne wnioski z badań odgrywających największą rolę w rozwoju koncepcji zintegrowanego raportowania zaprezentowano w tabeli 5.

Tabela 5

Podstawowe wnioski i opinie najbardziej znaczących badań w obszarze raportowania zintegrowanego

Autor i rok publikacji	Główne wnioski z przeprowadzonych badań
1	2
Adams, Simnett, 2011	Według autorów zintegrowana sprawozdawczość to nowy paradygmat raportowania, który jest holistyczny, strategiczny, dostosowujący się, i istotny w różnych ramach czasowych.
Stubbs, Higgins, 2014	Na podstawie wywiadów z menedżerami z 15 jednostek znajdujących się w różnych fazach wdrażania zintegrowanego raportowania autorzy wyprowadzili wniosek, że proces ten nie prowadzi do wdrożenia radykalnych zmian i innowacyjnych rozwiązań, lecz opiera się na nieznacznych modyfikacjach procesów i struktur zaangażowanych w raportowanie zrównoważonego rozwoju.
Haller, van Staden, 2014	Na podstawie kompleksowego przeglądu literatury autorzy wnioskują, że sprawozdanie z wartości dodanej (VAS – <i>value added statement</i>) ma potencjał, aby stać się praktycznym i skutecznym narzędziem zintegrowanego raportowania. Spełnia ono nie tylko wymogi wytycznych IIRC, ale dostarcza również informacji o scharakteryzowanych w nich kapitałach.
Higgins, Stubbs, Love, 2014	Autorzy opierając się na analizie tekstu poetyckiego, przeprowadzili wywiady z 23 australijskimi menedżerami, aby pokazać, w jaki sposób doświadczenia tzw. wczesnych naśladowców przyczyniają się do procesu instytucjonalizacji. Wyniki pokazują, że dwie główne narracje dominują w doświadczeniu badanych menedżerów: IR jako opowiadanie historii i IR jako spełnienie oczekiwań.
Brown, Dillard, 2014	Autorzy twierdzą, że zintegrowane raportowanie w formie określonej przez IIRC, zapewni bardzo ograniczone i jednostronne podejście do oceny i raportowania w zakresie zrównoważonego rozwoju. Uznając, że znaczenie i forma zintegrowanej sprawozdawczości są wciąż dalekie od ustabilizowania, autorzy przedstawiają również szersze możliwości mające na celu identyfikację i zaangażowanie różnych perspektyw społeczno-politycznych.
Flower, 2015	Autor twierdzi, że IIRC w opracowanych Ramach Koncepcyjnych Zintegrowanego Raportowania odeszła od rachunkowości zrównoważonego rozwoju, głównie z uwagi na to, że jej koncepcja wartości to „wartość dla inwestorów”, a nie „wartość dla społeczeństwa”. Ponadto konkluduje, że propozycje IIRC będą miały niewielki wpływ na praktykę raportowania korporacyjnego.

1	2
Adams, 2015	W odpowiedzi na artykuł J. Flowera autor przedstawił zintegrowaną sprawozdawczość i jej potencjał do zmiany myślenia jednostek gospodarczych jako prowadzącą do dalszej integracji działań na rzecz zrównoważonego rozwoju i zwiększenia jej wpływu na planowanie strategiczne oraz podejmowanie decyzji w jednostkach gospodarnych.
Thomson, 2015	Autor analizuje artykuł J. Flowera, który krytykuje zrównoważony rozwój proponowany przez IIRC w Ramach Konceptyjnych Zintegrowanego Raportowania. Jego głos w dużej mierze popiera krytykę i wnioski płynące z tego artykułu oraz dostarcza dodatkowych informacji na temat możliwego wpływu zintegrowanego raportowania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie stworzonej lokalnej bazy publikacji.

W celu określenia czasopisma mającego największe znaczenie dla rozwoju badań w obszarze zintegrowanego raportowania zestawiono czasopisma według liczby publikacji, pokazując jednocześnie łączną liczbę cytowań publikacji z danego czasopisma (tab. 6). Czasopismem, które można uznać za lidera rankingu, w którym od 2012 roku opublikowano 9 artykułów, cytowanych 26 razy jest „Accounting Auditing & Accountability Journal”. Drugim znaczącym czasopismem, zarówno pod względem liczby artykułów, jak ich cytowań, jest „Critical Perspectives on Accounting”, w którym od 2015 roku opublikowano 6 artykułów mających łącznie 16 cytowań.

Tabela 6

Klasyfikacja czasopism w bazie lokalnej, w których artykuły mają największą liczbę cytowań

Nazwa czasopisma	Liczba publikacji	Liczba cytowań lokalnych	Rok publikacji
Accounting Auditing & Accountability Journal	9	26	2012, 2014, 2015
Journal of Cleaner Production	7	3	2013, 2014, 2016
Critical Perspectives on Accounting	6	16	2015, 2016
IFKAD 2015: 10th International Forum on Knowledge Asset Dynamics: Culture, Innovation and Entrepreneurship: Connecting the Knowledge Dots	4	0	2015
Proceedings of the 9th International Conference Accounting and Management Information Systems (Amis 2014)	4	0	2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie stworzonej lokalnej bazy publikacji.

Uwagi końcowe

Przeprowadzona analiza bibliometryczna obejmowała wielowymiarową analizę artykułów naukowych oraz konferencyjnych, które w tytule, abstrakcie lub w słowach kluczowych odnosiły się do raportowania zintegrowanego. Dzięki zastosowaniu rygoru metodycznego dokonano oceny koncepcji raportowania zintegrowanego jako pola badań naukowych w rachunkowości.

Pierwsza publikacja naukowa z zakresu raportowania zintegrowanego pojawiła się w 2006 roku, jednak właściwe korzenie tej koncepcji przypadają na rok 2011, co oznacza, że zintegrowane raportowanie jest przedmiotem opracowań naukowych dopiero od kilku lat.

Analiza liczby publikacji łącznie oraz w poszczególnych latach pozwoliła ocenić, że aktywność badawcza na polu raportowania zintegrowanego gwałtownie rośnie i napędzana jest głównie przez rozpoczęte procesy kodyfikacji i instytucjonalizacji. Z punktu widzenia faz cyklu życia pola badawczego, teoria raportowania zintegrowanego, dopiero co się narodziła i znajduje się w początkowym stadium rozwoju. W kolejnych fazach można spodziewać się przyspieszonego wzrostu liczby publikacji, następnie ich stabilizacji na danym poziomie (faza dojrzałości pola badawczego), by w końcu zaobserwować ich spadek (faza schyłku pola badawczego). Z kolei zaobserwowana zależność między wzrostem popularności tematu zintegrowanego raportowania w badaniach naukowych, a takimi czynnikami jak kodyfikacja i instytucjonalizacja może potwierdzać to, że idea raportowania zintegrowanego osadzona jest w normatywnej teorii rachunkowości.

Analiza cytawalności pozwoliła ocenić wpływ pojedynczych publikacji na inne badania, a tym samym zidentyfikować publikacje mające kluczowe znaczenie dla badań naukowych w obszarze zintegrowanego raportowania. Obecnie żadna publikacja nie uzyskała dwucyfrowej liczby cytowań, a tylko 10 publikacji ma co najmniej trzy cytowania. Nie jest to wynik zaskakujący, biorąc pod uwagę krótki upływ czasu, który niewątpliwie wpływa na liczbę używanych cytowań. Analiza sieci powiązań między publikacjami zwraca jednak uwagę na to, że na badanym polu naukowym zawiązują się już wspólnoty badaczy, co skutkuje spójnością wewnętrzną w postaci wzajemnych cytowań. Publikacją, która zainspirowała największą liczbę badaczy jest artykuł M. Cheng, W. Green, P. Conradie, N. Konishi i A. Romi *The International Integrated Reporting Framework: Key Issues and Future Research Opportunities* (2014), natomiast najdłuższy zasięg oddziaływania uzyskanych wyników osiągnął artykuł S. Adamsa i R. Simnetta *Integrated Reporting: An Opportunity for Australia's Not-for-Profit Sector* (2011).

Przeprowadzona analiza bibliometryczna spełnia wymogi rygoru metodycznej procedury badawczej, co oznacza, że badanie jest replikowalne (analogiczne badania powinny dać takie same lub podobne rezultaty) i może podlegać intersubiektywnej sprawdzalności. Zastosowanie rygoru metodycznego wpływa na jakość wniosków, a dalej może się przyczynić do poprawności stawianych hipotez czy interpretacji badań empirycznych podejmowanych obszarze raportowania zintegrowanego.

Ograniczeniem badania były między innymi: zawężenie zbioru publikacji, będącego przedmiotem analizy do jednej bazy danych (Web of Science) oraz poddanie analizie wyłącznie artykułów naukowych i materiałów konferencyjnych.

W dalszych badaniach należałoby przeprowadzić analizę cytowań wstecz, co pozwoliłoby określić grunt teoretyczny na jakim tworzona jest tożsamość raportowania zintegrowanego jako nowego obszaru badań naukowych w rachunkowości.

Literatura

- Adams, C.A. (2015). The International Integrated Reporting Council: A Call to Action. *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 23–28.
- Adams, S., Simnett, R. (2011). Integrated Reporting: An Opportunity for Australia's Not-for-Profit Sector. *Australian Accounting Review*, 21 (3), 292–301.
- Brown, J., Dillard, J. (2014). Integrated Reporting: On the Need for Broadening out and Opening up. *Accounting Auditing & Accountability Journal*, 27 (7), 1120–1156.
- Cheng, M., Green, W., Conradie, P., Konishi, N., Romi, A. (2014). The International Integrated Reporting Framework: Key Issues and Future Research Opportunities. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 25 (1), 90–119.
- Daub, C.H., Karlsson, Y. (2006). Corporate Sustainability Reporting – Evidence from the First Swiss Benchmark Survey. *Sustainability Accounting and Reporting*, 21, 557–579.
- Eccles, R.G., Krzus, M.P., Ribot, S. (2015). *Meaning and Momentum in the Integrated Reporting Movement*. *Journal of Applied Corporate Finance*, 27 (2), 8–17.
- Flower, J. (2015). *The International Integrated Reporting Council: A Story of Failure*. *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 1–17.
- Haller, A., van Staden, C. (2014). The Value-added Statement – An Appropriate Instrument for Integrated Reporting. *Accounting Auditing & Accountability Journal*, 27 (7), 1190–1216.
- Higgins, C., Stubbs, W., Love, T. (2014). *Walking the Talk(s): Organisational Narratives of Integrated Reporting*. *Accounting Auditing & Accountability Journal*, 27 (7), 1090–1119.
- Klincewicz, K., Żemigala, M., Mijal, M. (2012). *Bibliometria w zarządzaniu technologiami i badaniami naukowymi*. Warszawa: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
- Lotka, J. (1926). The Frequency Distribution of Scientific Productivity. *Journal of the Washington Academy of Sciences*, 16 (12), 366–370.
- Słownik terminologiczny informacji naukowej* (1979). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Stubbs, W., Higgins, C. (2014). Integrated Reporting and Internal Mechanisms of Change. *Accounting Auditing & Accountability Journal*, 27 (7), 1068–1089.
- Thomson, I. (2015). 'But does sustainability need capitalism or an integrated report' a Commentary on 'The International Integrated Reporting Council: A Story of Failure' by Flower, J. *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 18–22.

INTEGRATED REPORTING IN RESEARCH – BIBLIOMETRIC ANALYSIS

Abstract: *Purpose* – To assess the integrated reporting concept as a new field of research in accounting using the bibliometric analysis of scientific publications indexed in the Web of Science in the years 1945–2017.

Design/methodology/approach – The study used such methods of bibliometric as publication quantity analysis and citation analysis and was supplemented with HistCite program, which is a tool dedicated to this type of analysis.

Findings – The analysis allowed us to assess the research activity and development phase of research in the area of integrated reporting, and to identify publications that are crucial for this research area. Bibliometric analysis results confirm that integrated reporting is a new and very rapidly expanding research area in accounting.

Originality/value – The study on integrated reporting based on the presented methodology is, to the best of our knowledge, the first research of this type in Poland. The methodological rigor in the literature research in the area of integrated reporting used by authors, affects the quality of findings and further should contribute to the correctness of hypotheses development or interpretation of empirical researches undertaken in this area. The study's limitation is, among others, the fact that the study covers only one database.

Keywords: integrated reporting, corporate reporting, bibliometric analysis, HistCite

Cytowanie

Różańska, E., Matuszak, Ł. (2017). Raportowanie zintegrowane w badaniach naukowych – analiza bibliometryczna. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 4 (88/1), 383–394. DOI: 10.18276/frfu.2017.88/1-37.